

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ยั่งยืนโดยการทำเกษตรอินทรีย์ กรณีศึกษาชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลคลองโยง อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

Sustainable Development of Quality of Life of Agriculture Farmers by Organic Agriculture: A Case Study of Organic Agriculture Community, Khlongyong Subdistrict, Phutthamonthon District, Nakhonpathom Province

วันที่รับบทความ: 3 กันยายน 2564

วาสนา สุรีย์เดชะกุล¹

วันที่แก้ไขบทความ: 15 กันยายน 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 20 กันยายน 2564

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในชุมชนเกษตรอินทรีย์คลองโยงให้ยั่งยืนโดยการทำเกษตรอินทรีย์ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ระดับลึกและการสนทนากลุ่ม มีกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูลอย่างเฉพาะเจาะจงเป็นเกษตรกร จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 22-71 ปี การศึกษาไม่เกินระดับมัธยมศึกษา รายได้ต่อเดือน 10,000-30,000 บาท และก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 8 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านสุขภาพ เกษตรกรมีสุขภาพที่ดี เนื่องจากไม่ได้สัมผัสสารเคมีที่เป็นพิษ 2) ด้านการศึกษา เกษตรกรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการจัดการความรู้ของคอนในชุมชน 3) ด้านชีวิตการงาน เกิดการสร้างงานในระดับชุมชน มีความมั่นคงในการทำงาน 4) ด้านรายได้ ผลผลิตมีราคาสูงเป็นที่นิยมของผู้บริโภค สร้างรายได้ให้ครอบครัวมีเงินออมและลดค่าใช้จ่ายในการซื้อสารเคมี ไม่มีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น 5) ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม การทำเกษตรอินทรีย์ ปลอดภัยจากสารพิษตกค้างเป็นมิตรต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมและสร้างความสมดุลของระบบนิเวศ 6) ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้สมาชิกในครอบครัวทำงานในชุมชนไม่ต้องเดินทางไกล เกิดความอบอุ่นในครอบครัว ชุมชนเข้มแข็งมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 7) ด้านการคมนาคม การทำเกษตรอินทรีย์สร้างผลผลิตในครัวเรือนได้เป็นจำนวนมาก จึงสามารถลดการเดินทางเพื่อออกไปจับจ่ายซื้อผลผลิตจากแหล่งอื่น ลดการใช้พลังงาน และ 8) ด้านการมีส่วนร่วม ชุมชน

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรการจัดการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
e-mail: wasana.sur@ssru.ac.th

เกษตรอินทรีย์จัดการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง มีการสร้าง
เครือข่ายเกษตรอินทรีย์เพื่อความมั่นคงทางอาหารและการขยายฐานการตลาดในอนาคต

คำสำคัญ: เกษตรอินทรีย์ คุณภาพชีวิต ความยั่งยืน

Sustainable Development of Quality of Life of Agriculture Farmers by Organic Agriculture: A Case Study of Organic Agriculture Community, Khlongyong Subdistrict, Phutthamonthon District, Nakhonpathom Province

Received: September 3, 2021

Wasana Suridechakul ¹

Revised: September 15, 2021

Accepted: September 20, 2021

Abstract

This research aims to develop the quality of life of agriculture farmers in Khlongyong organic agriculture community to be sustainable with organic agriculture. The research used a qualitative research method by using in-depth interviews and focus group discussions. The target group for collect specific data involves 30 agriculture farmers. The results revealed that the majority of agriculture farmers are male, aged between 22 and 71 years old and with not more than secondary level of education. Their monthly income is between 10,000 and 30,000 baht and contributes to the improvement of quality of life in all 8 terms. 1) Health: agriculture farmers are in good health because they have not been exposed to toxic chemicals. 2) Education: agriculture farmers exchanged knowledge and there is knowledge management in community. 3) Work life: organic agriculture builds occupation in community with security in work. 4) Income: products bring high income and popular among consumers therefore they increase income and saving as well as decrease the cost for purchasing chemicals and financial problem. 5) Housing and Environment: organic agriculture makes farmers safe from toxic residues and is friendly to consumers and the environment and helps creating ecological balance. 6) Family and Community: organic agriculture makes family members work in the community without long commute, creates family warmth and community empowerment to continually develop 7) Transportation: organic agriculture produces a lot of household product. Thus, it can reduce the time to buy the other products from the difference place and energy consumption. 8) Participation: organic agriculture community organizes meetings to exchange opinions at least once a

month and created organic agriculture networks for food security and future market expansion.

Keywords: Organic Agriculture, Quality of life, Sustainability

บทนำ

เมื่อกล่าวถึง “เกษตรอินทรีย์” ทุกคนจะนึกภาพไปตามความคิดที่แตกต่างกันของแต่ละคน โดยสิ่งหนึ่งที่เหมือนกันคือ รับรู้และเข้าใจตรงกันว่า การทำเกษตรอินทรีย์มีการเลิกใช้สารเคมีอันตราย มีความปลอดภัยสูง จึงเป็นที่มาในปัจจุบัน ได้เกิดความนิยมในการทำเกษตรแบบอินทรีย์แพร่หลายกันมากขึ้น เนื่องจากการทำเกษตรในยุคปัจจุบันส่วนใหญ่ที่หันมาพึ่งพาการใช้สารเคมีเพิ่มผลผลิตนอกฤดูกาลซึ่งสารเคมีเหล่านี้จะไปทำลายสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศต่าง ๆ และยังมีผลกระทบต่อพืชผลเกษตรและการเลี้ยงสัตว์ ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ในปี พ.ศ. 2532 ได้มีการก่อตั้งในเรื่องของเครือข่ายทางการเกษตร ที่เรียกได้ว่าเป็นเกษตรทางเลือกให้กับทุกคน โดยการร่วมมือกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันระหว่างภาคเอกชนและผู้นำทางเกษตร เพื่อหาแนวร่วมในการสร้างและพัฒนาการทำเกษตรที่ยั่งยืน จนในปี พ.ศ. 2532 มีการประชุมกลุ่มใหญ่ของสมาชิกเกษตรกรรมทางเลือกขึ้น ได้ร่วมกันวิเคราะห์และสรุปประสบการณ์การทำเกษตรที่ยั่งยืน โดยประกาศว่า เกษตรอินทรีย์คือหนึ่งในรูปแบบเกษตรที่เป็นทางเลือกที่มีความยั่งยืนสำหรับผู้ทำอาชีพเกษตรกรรมเกษตรอินทรีย์เป็นการทำเกษตรตามหลักการของธรรมชาติ เป็นเกษตรทางเลือกใหม่ที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัฏจักรเกษตรเคมี จนมีชื่อเรียกต่าง ๆ เช่น เกษตรทางธรรมชาติ เกษตรปลอดภัย เป็นต้น นอกจากนี้ ความสนใจในการทำเกษตรอินทรีย์นั้นคือไม่เพียงได้ผลผลิตที่ปลอดภัยเท่านั้นแต่ยังเป็นการดูแลสุขภาพที่ดีให้กับผู้บริโภค ที่ทำให้มีการเปลี่ยนทัศนคติในการเลือกบริโภคกันมากขึ้น ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์แบบเกษตรอินทรีย์นั้นมีความต้องการมากขึ้นในกลุ่มคนรักสุขภาพ จึงเป็นที่มาของความนิยมในการทำเกษตรแบบอินทรีย์ที่ไม่ใช้สารเคมี (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2560, หน้า 6) สร้างความตื่นตัวในการบริโภคที่ปลอดภัยและการรักษาสิ่งแวดล้อมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements) หรือ IFOAM ได้ให้ความหมายของเกษตรอินทรีย์ไว้ว่า “เป็นระบบเกษตรที่ผลิตอาหารและเส้นใยด้วยความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจ โดยเน้นที่หลักการปรับปรุงบำรุงดิน การเคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของพืช สัตว์และนิเวศการเกษตร (FiBL & IFOAM, 2017, p. 33) เกษตรอินทรีย์จึงลดการใช้ปัจจัยจากภายนอกและหลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ย สารกำจัดศัตรูพืช และเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์แต่ในขณะเดียวกันก็พยายามประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิต และพัฒนาความต้านทานต่อโรคของพืชและสัตว์เลี้ยง หลักการเกษตรอินทรีย์นี้เป็นหลักการสากลที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางด้านสภาพภูมิอากาศ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย”

จากหลักการที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐานสากลของการทำเกษตรอินทรีย์ ทำให้เห็นว่าเกษตรอินทรีย์ได้สร้างความสมดุลในการพึ่งพิงธรรมชาติอย่างเป็นองค์รวม เพื่อสร้างสรรค์ให้การทำเกษตรนั้นมีความยั่งยืน สามารถให้ผลผลิตที่ดีในสภาพสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องอย่างยั่งยืนด้วยการผสมผสานของการทำเกษตรในระบบต่าง ๆ เพื่อที่จะส่งเสริมและปรับปรุงในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านของสุขภาพอนามัย ด้านนิเวศวิทยา ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม รวมไปถึงด้านการจัดการ

เทคนิคต่างๆที่ให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านปัจจัยการผลิตและการสนองความต้องการของตลาดเพื่อเป็นหลักประกันต่อผู้ผลิตและสร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภคที่เป็นการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยให้ประสบความสำเร็จและสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างแท้จริงตัวอย่างเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร คือชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านคลองโยง ตำบลคลองโยง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม โดยคุณไพบูลย์ สวัสดิ์จ้อย ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านคลองโยง ตำบลคลองโยง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม เล่าว่าเหตุที่จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านคลองโยงขึ้น เนื่องจากสมาชิกสังเกตเห็นถึงความสำคัญของสุขภาพ มีใจรักชื่นชอบสนใจเกี่ยวกับการผลิตพืชผักเกษตรอินทรีย์เหมือนกันที่สำคัญคือ มีอุดมการณ์ร่วมกัน นั่นก็คือ “ไม่เอาเงินเป็นที่ตั้ง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น” นอกจากนั้น คุณไพบูลย์ สวัสดิ์จ้อย ยังได้กล่าวอีกว่าตำบลคลองโยงมีดินน้ำอุดมสมบูรณ์ มีศักยภาพในการผลิตพืชผักหลากหลายชนิด แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงผลิตพืชผักเน้นเพื่อการค้า มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชในปริมาณสูง ซึ่งส่งผลทำให้สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ พืชผักมีสารพิษตกค้าง และเกษตรกรผู้ผลิตได้รับสารพิษโดยตรงจากการใช้เคมีดังกล่าว สมาชิกอายุก็เริ่มเยอะขึ้นทุกวัน ถึงเวลาแล้วที่จะหันมารักสุขภาพกันมากขึ้น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สุขภาพดี นั่นก็คือ อาหาร หรือสิ่งที่เราบริโภคเข้าไป นอกจากนี้ การที่ผลิตพืชผักอินทรีย์ให้ผู้อื่นได้บริโภค นั้นได้บุญ ประกอบกับพืชผักอินทรีย์กำลังได้รับความนิยม เป็นทางเลือกสำหรับคนรักสุขภาพ และความต้องการของตลาดผู้รักสุขภาพมีมากขึ้น จึงมีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านคลองโยงขึ้นมาและมีการปลูกพืชผักกว่า 20 ชนิด ผสมผสาน พืชผักที่ปลูก ได้แก่ ตะไคร้ ข่า พริก กระเทียม ผักชีฝรั่ง กวางตุ้ง กัลฉ่าย โหระพา ถั่วพู ผักบุ้งจีน ผักสลัด ฝรั่ง เป็นต้น ซึ่งผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และระบบเกษตรอินทรีย์มีใบรับรองคุณภาพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านคลองโยง มีการจัดจำหน่ายผลผลิตโดยตรง และมีตลาดรองรับที่แน่นอนไปยังตลาดสำคัญ ๆ อาทิ มูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่งพา (ภา) ยามยาก สภากาชาดไทย ตลาดสุขใจ (อินทรีย์สุขใจ) โรงแรมโรสการ์เดนท์ อำเภอสามปราชญ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล และ บริษัท ไทวิน อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด (ส่งออกไปประเทศได้ทุกวัน) นอกจากนี้ชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านคลองโยงได้ตั้งกลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตรขึ้นมา เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีอย่างมีประสิทธิภาพให้กับกลุ่มเกษตรกร สร้างเครือข่ายเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาไปสู่เกษตรที่ยั่งยืนและนำไปสู่กลุ่มเกษตรอินทรีย์ในอนาคต โดยที่มีการประชุมกลุ่มอย่างต่อเนื่องทุกเดือนทำให้สมาชิกได้แบ่งปันความรู้และเมื่อเกิดปัญหาก็จะมาร่วมกันแก้ไข

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ยั่งยืนโดยการทำเกษตรอินทรีย์ กรณีศึกษาชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลคลองโยง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐมที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ หลักการต่าง ๆ ในการทำเกษตรอินทรีย์ที่เกิดขึ้นจากการร่วมมือกันของสมาชิกทั้งในด้านทฤษฎี ภาควิชาปฏิบัติโดยมีความเชื่อมั่นว่ากระบวนการเรียนรู้และผลที่ได้จากการศึกษาสามารถให้ทุกคนเข้าใจได้เป็นอย่างดีว่าการทำเกษตรอินทรีย์ทำให้เกิดความยั่งยืนและมีความสมดุลต่อคุณภาพชีวิต

ที่ใครก็สามารถนำไปประยุกต์ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง รวมทั้งสมาชิกในกลุ่ม เพื่อการปรับเปลี่ยนและรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงเฉกเช่นชุมชนต้นแบบบ้านคลองโยง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ยั่งยืนโดยการทำเกษตรอินทรีย์ กรณีศึกษาชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของเกษตรอินทรีย์ (organic agriculture)

กรมวิชาการเกษตร (2543, หน้า 3) ให้คำจำกัดความของเกษตรอินทรีย์ คือการทำเกษตรด้วยกรรมวิธีทางธรรมชาติ โดยที่พื้นที่ที่ทำเกษตรนั้น ต้องไม่มีสารพิษ หรือสารเคมีตกค้างและหลีกเลี่ยงจากการปนเปื้อนของสารเคมีทั้งทางดิน ทางน้ำ และทางอากาศ เพื่อความสมบูรณ์ทางชีวภาพในระบบนิเวศน์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามสมดุลของธรรมชาติให้มากที่สุด โดยไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ หรือสิ่งที่ได้มาจากการตัดต่อพันธุกรรม และมุ่งเน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีแผนการจัดการอย่างเป็นระบบในการผลิตภายใต้มาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ให้ได้ผลผลิตสูง อุดมด้วยคุณค่าทางอาหารและปลอดภัยปราศจากสารพิษ ทั้งยังช่วยลดต้นทุนการผลิต และสามารถประยุกต์ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติเพื่อคุณภาพชีวิตและสนับสนุนแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

สุพจน์ บุญแรง (2552, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของเกษตรอินทรีย์ว่า คือ ร่างกายและจิตใจสติปัญญา สิ่งมีชีวิต ดังนั้นเกษตรอินทรีย์ถ้าแปลความหมายตรง ๆ คือ การทำเกษตรจากสิ่งมีชีวิตด้วยจิตวิญญาณและสติปัญญา เป็นการเกษตรแบบธรรมชาติ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2564 (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2560, หน้า 57) ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมการวิจัย การสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาการผลิตสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาการตลาดสินค้าและบริการ และการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์

ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต

สำหรับในประเทศไทยวัดคุณภาพชีวิตของคนในประเทศจากการจัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) เป็นดัชนีรวม (composite index) การวัดผลลัพธ์ของการพัฒนาคนระดับจังหวัดของประเทศไทย (สภากาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562, หน้า 3) โดยประกอบด้วย 8 ดัชนีย่อย คือ 1) ด้านสุขภาพ 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านชีวิตการทำงาน 4) ด้านรายได้

5) ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม 6) ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน 7) ด้านการคมนาคม และ 8) ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 49) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาคนและกลุ่มคนในชุมชน ให้มีศักยภาพเพียงพอและร่วมมือกันปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนตามแผนและโครงการที่กำหนดไว้ ทั้งการใช้พลังของชุมชนและการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน

โกวิทย์ พวงงาม (2553, หน้า 132) ได้ทำการสรุปประมวลความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ปรับปรุงอย่างมีกระบวนการ (process) และเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและแบบแผน (planned and structured change) หรือมีการกำหนดทิศทางเป้าหมายที่แน่นอน (ultimate goal) ที่อาจเป็นไปได้ทั้งการกระทำของภาครัฐและภาคเอกชน หรือเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชน ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เช่น เศรษฐกิจ การศึกษาเรียนรู้ สุขภาพอนามัย วัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้มีความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ ในขณะเดียวกันยังอาจหมายถึงการเรียนรู้และการธำรงไว้ซึ่งทุนทางสังคม (social capital) ที่ชุมชนมีมาตั้งแต่เดิม คือภูมิปัญญา ระบบนิเวศ ความเชื่อค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียม ขาดิพันธ์ ศาสนาและภาษา อีกด้วย

จากความหมายดังที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงคนและชุมชนให้ดีขึ้น โดยใช้พลังและความร่วมมือจากคนในชุมชนและหน่วยงานของรัฐและองค์กรในชุมชน เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดความก้าวหน้าทั้งในด้านคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง โดยมุ่งยกระดับมาตรฐานการครองชีพและคุณภาพชีวิตของประชาชน

อุทัย ปริญาสุทธานันท์ (2561, หน้า 37) ได้กล่าวถึงหลักในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนเอาไว้ว่า จะต้องยึดหลักที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ยึดหลักความมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ให้มากที่สุด นักพัฒนาจะต้องเชื่อมั่นว่าประชาชนนั้นมีศักยภาพที่จะใช้ความรู้ความสามารถที่จะปรับปรุง พัฒนาคณะเองได้
2. ยึดหลักการพึ่งตนเองของประชาชน นักพัฒนาต้องยึดมั่นเป็นหลักที่สำคัญว่าต้องสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ โดยการสร้างพลังชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนส่วนรัฐบาลจะช่วยเหลือสนับสนุนอยู่เบื้องหลังและช่วยเหลือในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน
3. ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด ตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติตามแผนและติดตามประเมินผลในกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ที่จะทำในชุมชนเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดำเนินงาน อันเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องของความเป็นเจ้าของโครงการหรือกิจกรรม

เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

สนธยา พลศรี (2547, หน้า 54-56) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมีเป้าหมายสำคัญ 2 ประการ คือการพัฒนาคนให้มีความสุขและการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ดังนี้

1. การพัฒนาคนให้มีความสุข คือ ให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม มีความสุข เพราะในการพัฒนาชุมชนนั้นต้องยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ทั้งเป็นผู้ดำเนินงาน เป็นผู้ได้รับผลที่เกิดขึ้นและเป็นผู้สืบทอดงานพัฒนาไม่ให้สิ้นสุด คนจึงเป็นเป้าหมายสุดท้ายหรือเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชน จึงต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ คุณธรรม และมีความสุข เจริญฉลาด มีวิสัยทัศน์ สุขภาพดี บุคลิกภาพดี สามารถพึ่งตนเองได้ ใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้

2. การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง คือ การพัฒนาชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้และมีความสุข คือ การทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่างด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกันภายในระบบการจัดการให้เกิดความรู้สึกร่วมกันเพื่อประโยชน์สาธารณะ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กัญญาพัสดุ กล่อมธงเจริญ (2560) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเกษตรอินทรีย์ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรเกษตรอินทรีย์ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาและรายได้ต่อปีต่างกันมีคุณภาพชีวิตต่อปัจจัยด้านสุขภาพและหน้าที่ ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านจิตวิญญาณ และด้านครอบครัวไม่แตกต่างกัน ไม่มีปัญหาอุปสรรคด้านสุขภาพและหน้าที่ ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านจิตวิญญาณ แนวทางการพัฒนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันสร้างแรงจูงใจให้กับคนรุ่นใหม่ได้หันมาช่วยและสืบทอดการทำเกษตรอินทรีย์ต่อจากพ่อแม่

นุชจรี ทัดเศษ (2554) ศึกษาเรื่องเกษตรอินทรีย์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการวิจัยการศึกษาระบบการเกษตรอินทรีย์เพื่อใช้เป็นรูปแบบการผลิตผักสวนครัวและพืชสมุนไพรอินทรีย์ที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและสร้างรูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่นิยมเพาะปลูกข้าว ข้าวโพดอาหารสัตว์ ถั่วเขียวถั่วมัน ยาสูบ พริก หอมแบ่ง สมุนไพร และมะขามหวาน มีการอบรมคลินิกเกษตรอินทรีย์/ชีวภาพ การสร้างอาชีพทางเลือก เช่น การปลูกสมุนไพรอินทรีย์ปลอดสารเคมี 1 ไร่ พึ่งตนเองและการส่งเสริมการผลิตผักสวนครัวและพืชสมุนไพรปลอดสารเคมี รวมไปถึงมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การสร้างแปลงสาธิตการผลิตผักสวนครัวและพืชสมุนไพรอินทรีย์ตามปัญหาท้องถิ่น จากผลการทดลองทำให้ทราบถึงความสามารถในการสร้างรูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เหมาะสม คือเกษตรกรในชุมชนต้องมีการจัดทำแผนการทำเกษตรอินทรีย์ โดยอาศัยปัจจัย 3 ประการ คือ ทรัพยากร ปัจจัยการผลิตในชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านเกษตรอินทรีย์

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การทำเกษตร
อินทรีย์

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ยั่งยืน
กรณีศึกษาชุมชนเกษตรอินทรีย์ตำบลคลองโยง
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ดัชนีวัดคุณภาพชีวิต

- 1) ด้านสุขภาพ
- 2) ด้านการศึกษา
- 3) ด้านชีวิตการทำงาน
- 4) ด้านรายได้
- 5) ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม
- 6) ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน
- 7) ด้านการคมนาคม
- 8) ด้านการมีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) คือ เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำนวน 30 คน

สำหรับกลุ่มเป้าหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูลถูกคัดเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ ตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักที่คัดเลือกมาอย่างเฉพาะเจาะจงและการสนทนากลุ่ม (focus groups discussion) กับกลุ่มสมาชิกเกษตรอินทรีย์ โดยเครื่องมือในการเก็บข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลและประมวลผลข้อมูล บันทึกในสมุดบันทึกงาน ภาพถ่าย เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพ คอมพิวเตอร์ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจำเป็นต้องใช้ระยะเวลายาวนาน ทั้งเก็บข้อมูล ทั้งต้องทำความเข้าใจ ทฤษฎีและระเบียบการวิจัย ไม่ว่าจะเก็บข้อมูลด้วยวิธีไหน ก็ต้องแปลงรูปของข้อความเพื่อให้สะดวกในการนำไปวิเคราะห์และเขียนรายงาน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวต้องนำมาจัดระเบียบและเก็บไว้เป็นฐานข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

การตรวจสอบเครื่องมือ

นำเครื่องมือ (แบบสัมภาษณ์) ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ความชัดเจนของภาษา ความสอดคล้องตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการศึกษา แล้วทำการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วจึงนำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลักในสนามวิจัยผู้วิจัยได้ดำเนินขั้นตอนการวิจัยที่แสดงถึงความน่าเชื่อถือของการวิจัย โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulate) พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น

เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ซึ่งอาศัยอยู่ในสถานที่เดียวกันและมีการให้ข้อมูลในเวลาที่แตกต่างกัน แต่ข้อมูลที่ไต่ถามยังมีความเหมือนกันของข้อมูลในส่วนการตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigation triangulate) พบว่า ผู้วิจัยทั้ง 3 คน ได้ข้อมูลมามีความคล้ายคลึงกันโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และสังเกตปรากฏว่าข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องตรงกัน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่อไปนี้ คือ

- การรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น รายงาน บันทึกการประชุม ภาพถ่ายกิจกรรม
- การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กับกลุ่มสมาชิกเกษตรอินทรีย์
- การสนทนากลุ่ม (focus groups discussion) กับกลุ่มสมาชิกเกษตรอินทรีย์
- การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (participant observation) โดยการเยี่ยมเยียน สังเกตพื้นที่
- ถอดความการสัมภาษณ์ระดับลึกและสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เพิ่มเติมจนได้ข้อมูลที่อิ่มตัว

(saturate) จึงหยุดสัมภาษณ์ ถอดความ ตรวจสอบแบบคำถามและคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำแบบสัมภาษณ์ระดับลึกและแบบสนทนากลุ่มที่ได้จากการบันทึกเสียงมาวิเคราะห์โดยการถอดเทปซึ่งดำเนินการโดยนำเทปบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ลงเครื่องคอมพิวเตอร์และถอดความจากที่ได้ยิน จัดพิมพ์เป็นตัวอักษรและจัดลงหมวดหมู่ตามมโนทัศน์ที่ได้กำหนดไว้

2. เชื่อมโยงมโนทัศน์ของข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปและจัดลงหมวดหมู่แล้วให้เข้ากับทฤษฎีและกรอบแนวคิดของงานวิจัยเพื่อดำเนินการสรุปเนื้อหาของงานวิจัยและเรียบเรียงเป็นเนื้อหาเชิงบรรยาย (description) เพื่อประกอบการอธิบาย คือ การวิเคราะห์ข้อความ (textual analysis) และเสริมด้วยการวิเคราะห์บริบท (contextual analysis) เพื่อให้เข้าใจมโนทัศน์และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์มากขึ้น

3. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ไปจัดทำข้อมูลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ยั่งยืนโดยการทำเกษตรอินทรีย์ กรณีศึกษาชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการสังเกต ศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ระดับลึกและสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลักรวมทั้งสิ้น 30 คน พบว่า เกษตรกรเกษตรอินทรีย์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 22-71 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา/มัธยมศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,000-30,000 บาท

นอกจากนี้ยังพบอีกว่า การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 8 ด้านของเกษตรกรในชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ให้ยั่งยืนดังนี้

1. ด้านสุขภาพ

เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี อายุยืน เด็กก่อนปฐมวัยมีสุขภาพแข็งแรง เนื่องจากเกษตรกรไม่ได้รับพิษจากการสัมผัสสารเคมีที่เป็นพิษจากการผลิต เช่น ปุ๋ยเคมี สารกำจัดศัตรูพืช ยาฆ่าแมลงหรือสารเร่งความเจริญเติบโตของพืชหรือสัตว์ ซึ่งจะส่งผลผ่านวงจรโซ่อาหารมายังผู้บริโภคได้เพราะผลิตปุ๋ยอินทรีย์หรือสารชีวภาพใช้เองจากวัตถุดิบและของเหลือใช้ที่มีอยู่ในชุมชน (zero waste) และผู้บริโภคไม่ได้รับพิษจากการบริโภคผลผลิตที่มีสารเคมีตกค้างทำให้เจ็บป่วยและพิการ ไม่เป็นโรคมุมิแพ้ โรคระบบทางเดินหายใจ เหนื่อยง่าย รวมไปถึงโรคมะเร็งไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเนื่องจากสาเหตุของสารพิษตกค้างเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเกษตรอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร, 2543, หน้า 4)

2. ด้านการศึกษา

เกษตรกรมีการอบรมหาความรู้ใหม่ ๆ องค์ความรู้ที่หลากหลายประสบการณ์ใหม่ ๆ ด้านเกษตรอินทรีย์ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นำมาปรับใช้ให้เหมาะสมและทำให้ประสบผลสำเร็จโดยต้องมีการพัฒนาและเรียนรู้ด้วยตัวเอง มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้คำแนะนำ ปรึกษาอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อยอดให้เห็นผลในเชิงรูปธรรมมีการจัดการความรู้ของคนในชุมชนตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2560, หน้า 57) เก็บข้อมูลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีการศึกษาดูงานจากชุมชนใกล้เคียงเพื่อนำมาแลกเปลี่ยนพัฒนา มีการศึกษาการตรวจวัดค่าความเป็นกรด ด่างและธาตุอาหารในดินด้วยตัวเอง ใช้ความรู้ในการพัฒนา ใช้ปัญญาในการผลิต

3. ด้านชีวิตการทำงาน

ชุมชนเกษตรอินทรีย์คลองโยงเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพในระดับชุมชน คนรุ่นใหม่ไม่ต้องออกไปทำงานไกลนอกพื้นที่ มีความมั่นคงในการทำงานเนื่องจากอาชีพเกษตรกรเป็นนายของตัวเองและเป็นอาชีพที่มีความปลอดภัยสูงและถึงแม้จะมีอายุมากขึ้นก็ไม่มีการเกษียณอายุ สามารถทำได้อย่างต่อเนื่องจนร่างกายไม่ไหวและเป็นการออกกำลังกายประเภทหนึ่งของผู้สูงอายุอีกด้วย ตลอดจนทำให้ไม่เหงาและโดดเดี่ยวเป็นไปตามเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนที่พัฒนาคนให้มีความสุข (สนธยา พลศรี, 2547, หน้า 54-56)

4. ด้านรายได้

พืชผักอินทรีย์จำหน่ายได้ในราคาดี ในราคาที่สูงขึ้นมีช่องทางตลาดที่ชัดเจนสำหรับคนรักสุขภาพ ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการผลิตไม่ต้องกังวลกับความผันผวนในเรื่องราคา ผักบางชนิดสามารถส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศได้ อาทิ การส่งผักซีฟรุ้งไปประเทศไต้หวันเพราะผ่านการรับรองมาตรฐานการระบบเกษตรอินทรีย์ของสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movement: IFOAM) จากสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นุชจรี ทัดเศษ (2544) ที่พบว่าการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และสารชีวภาพปลอดภัยต่อผู้บริโภค และไม่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคสร้างรายได้ให้ครอบครัวอย่างต่อเนื่องลดค่าใช้จ่ายในการซื้อสารเคมีการเกษตร ซึ่งต้องนำเข้าโดยเกษตรกรทำขึ้นเองจึงประหยัดและปลอดภัย ทำให้ลดต้นทุนการผลิต โดยการปลูกพืชตระกูลถั่วหรือเลี้ยงปลาในนาข้าวช่วยเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่งจาก

พืชหลัก เกษตรกรไม่มีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น มีเงินออม มีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มผลิตปุ๋ยจากผักตบชวา ช่วยลดต้นทุนได้มากและเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ นุชจรี ทัดเศษ (2544) ที่ศึกษาเรื่องการวิจัยเกษตรอินทรีย์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งส่งผลให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

5. ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม

การทำเกษตรอินทรีย์ ปลอดภัยจากสารพิษตกค้างในดิน ในแหล่งน้ำ พัฒนาสู่ความสมดุล เป็นการทำการเกษตรที่เป็นมิตรต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อมไม่เสื่อมโทรมอากาศบริสุทธิ์ ไม่มีการเผาทำลายเศษซากพืชหลังการเก็บเกี่ยว ทำให้ดินไม่ขาดอินทรีย์วัตถุมีการเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นสิ่งยั่งยืนในระบบนิเวศการเกษตร เพราะว่าการมีสิ่งมีชีวิตหลากหลายชนิดอยู่ร่วมกัน แหล่งอาหารธรรมชาติเพิ่มขึ้น เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา เนื่องจากไม่ถูกทำลายด้วยสารเคมีก่อให้เกิดความเกื้อกูลและสมดุลของระบบนิเวศ ซึ่งจะเสริมสร้างกระบวนการทางธรรมชาติที่เกื้อหนุนต่อการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งวิธีเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพอาจทำได้ในหลายรูปแบบ เช่น การปลูกพืชร่วม พืชแซม พืชหมุนเวียน นอกจากนี้ยังมีการป้องกันมลพิษในกระบวนการผลิตจะต้องมีระบบกำจัดของเสียก่อนปล่อยสู่สิ่งแวดล้อมและไม่ใช้วัสดุบรรจุผลผลิตที่มีสารพิษปนเปื้อนดินดี น้ำดี พืชดี ในระยะยาวปุ๋ยอินทรีย์จะทำให้ดินร่วนซุย มีธาตุอาหารเพียงพอต่อการเพาะปลูก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ศักดิ์ น่วมเจริญ (2558) ศึกษาเรื่องผู้นำกับการสร้างชุมชนเกษตรอินทรีย์ศึกษาผ่านผู้นำชุมชนพบว่าประสบผลสำเร็จเกิดด้านสมดุลด้านสิ่งแวดล้อม จึงทำให้ตอบโจทย์การทำเกษตรกรรมยั่งยืนได้อย่างแท้จริง รวมไปถึงการงดใช้ถุงพลาสติกในการจำหน่ายผลผลิตอินทรีย์ ลดการใช้พลังงานทางอ้อม

6. ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน

การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้สมาชิกในครอบครัว ลูกหลานทำงานในชุมชนไม่ต้องเดินทางไกล ออกนอกพื้นที่ ไม่ต้องตื่นแต่เช้าเดินทางไปทำงานที่อื่น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นสุขภาพกายใจดีขึ้นเกิดความอบอุ่นในครอบครัว ลูกหลานได้อยู่ร่วมกันกับพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ไม่ต้องทอดทิ้งให้ผู้สูงอายุและเด็กอยู่เพียงลำพัง รวมทั้งได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนยามเจ็บป่วยหรือเกิดปัญหา มีความศรัทธาในอาชีพ ชุมชนเข้มแข็งมีความกระตือรือร้นในอาชีพเกษตรกรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทองพูน กองจินดา (2556) ศึกษาเรื่อง การยอมรับแนวคิดเกษตรอินทรีย์ในทัศนะของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี ว่าเกษตรอินทรีย์ทำให้คนในครอบครัวและชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

7. ด้านการคมนาคม

การทำเกษตรอินทรีย์สร้างผลผลิตในครัวเรือนได้เป็นจำนวนมาก จึงสามารถลดการเดินทางเพื่อออกไปซื้อผลผลิตจากแหล่งอื่นไม่ว่าจะเป็นพืชผักหรือพวกปลา เป็ด ไก่ ไข่ จึงเกิดการลดการใช้พลังงาน ลดมลพิษลดอุบัติเหตุ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อิศารัตน์ ไชยมงคล และบุศรา ลีมนิรันดร์กุล (2556) ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการขยายผลการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรหมู่บ้านโพธิ์ทองเจริญ ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เกษตรอยู่กันแบบพอเพียงรักท้องถิ่นบ้านเกิดของ

ตัวเอง นอกจากนี้ การทำเกษตรอินทรีย์ยังเป็นการทำงานในพื้นที่และเพิ่มสำนึกรักบ้านเกิด เยาวชน และคนวัยทำงานไม่ต้องเดินทางไปทำงานต่างถิ่นหรือต่างจังหวัด

8. ด้านการมีส่วนร่วม

ชุมชนเกษตรอินทรีย์ได้จัดให้มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาไปร่วมกัน ตลอดจนร่วมกลุ่มในการส่งสินค้าเพื่อลดต้นทุน เพิ่มมูลค่าสินค้าและการทำให้ชุมชนอยู่กันอย่างยั่งยืน รวมไปถึงการร่วมมือของคนในชุมชนทำปุ๋ยใช้เอง ปลอดภัยและลดต้นทุนเป็นการแสดงถึงความสามัคคีของคนในชุมชนตามหลักในการดำเนินงานของการพัฒนาชุมชน (อุทัย ปริญญาสุทธินันท์, 2561, หน้า 39) ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ นอกจากนี้ ยังมีการสร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ภายในและภายนอกชุมชนเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อความมั่นคงทางอาหารและการขยายฐานการตลาดในอนาคต

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ทั้งในพื้นที่และพื้นที่อื่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ ๆ และสามารถนำไปต่อยอดในการพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ต่อไป
2. ควรมีการพัฒนาศักยภาพการทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพจากผักตบชวาทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชนให้มากยิ่งขึ้น จนสามารถขายได้ในเชิงพาณิชย์ เพื่อเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับชุมชนต่อไป
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาให้ความรู้กับเกษตรกรอย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบันรวมทั้งเป็นที่เลี้ยงให้กับเกษตรกรเพื่อกำกับดูแลผลผลิตให้เกิดคุณภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่สนามวิจัยให้มีความหลากหลายและครอบคลุมภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อให้ได้องค์ความรู้และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ที่มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชนนั้น ๆ
2. เปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ในชุมชนเมืองกับชุมชนชนบท

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการเกษตร. (2543). มาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร.
- กัญญาพัสดุ กล่อมธงเจริญ. (2560). คุณภาพชีวิตของเกษตรกรอินทรีย์ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 12(1), หน้า 59-90.
- โกวิท พวงงาม. (2552). การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. (2560). ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ กรุงเทพฯ: สหมิตรพรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ทองพูน กองจินดา. (2556). การยอมรับแนวคิดเกษตรอินทรีย์ในทัศนะของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคมบาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี. ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- จิตรรัตน์ ไชยมงคล และบุศรา ลิ้มนิรันดร์กุล. (2556). แนวทางการขยายผลการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรหมู่บ้านโพธิ์ทองเจริญ ตำบลเชิงค้อยอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร, 44(2) พิเศษ, หน้า 153-156.
- นุชจรี ทัดเศษ. (2544). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเกษตรอินทรีย์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต. เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ณรงค์ศักดิ์ น่วมเจริญ. (2558). ผู้นำกับการสร้างชุมชนเกษตรอินทรีย์ศึกษาผ่านผู้นำชุมชนศึกษากรณี: ชุมชนบ้านป่าปลาไหล ตำบลสองพี่น้อง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิตสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สนธยา พลศรี. (2547). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2562. กรุงเทพฯ: พี.ซี.เพรส.
- สุพจน์ บุญแรง. (2552). คุณภาพและความปลอดภัยทางอาหารของผักอินทรีย์สดพร้อมบริโภค. เชียงใหม่: คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุทัย ปริญาสุถินันท์. (2561). การพัฒนาชุมชน แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา ประเด็นปัจจุบันและกรณีศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- FiBL and IFOAM. (2017). The World of Organic Agriculture Statistics and Emerging Trends 2017. Switzerland: Frick.